Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Rok VIII **Nr. 12.**

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO

Wilno, dnia 1 grudnia 1931 r.

Redakcja i Administracja:
Wilno, Wolana 10. Kuratorjum Okr. Szk. Wil. Konto P. K. O. Nr. 30.466

TREŚĆ:

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

Część urzędowa.

146.

ZARZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 28 października 1931 r. Nr. I. WF-8220/31

do Kuratorjów Okręgów Szkolnych

w sprawie wynagrodzenia lekarzy i dentystów szkolnych.

W związku ze zniesieniem etatowych stanowisk lekarzy i dentystów szkolnych uchylam okólnik z dnia 18 listopada 1924 roku Nr. 9383-II w sprawie wynagrodzenia lekarzy i dentystów szkolnych (Dz. Urz. Minist. W. R. i O. P. Nr. 4 z roku 1925 poz. 41) i zarządzam, co następuje:

1. Lekarze i dentyści, zatrudnieni jako pracownicy kontraktowi w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących oraz w państwowych seminarjach nauczycielskich i ochroniarskich, otrzymują miesięcznie za każdą godzinę swej pracy tygodniowej wynagrodzenie w kwocie zł. 14.
2. Wynagrodzenie lekarzy szkolnych za nauczanie higjeny i ratownictwa reguluje okólnik z dnia 5 listopada 1927 r. Nr. O. H. Fiz. 803/27 w sprawie wynagrodzenia lekarzy szkolnych za wykłady higjeny.
3. Zarządzenie niniejsze nie dotyczy lekarzy i dentystów szkolnych, zatrudnionych w państwowych szkołach zawodowych, w których lekarze i dentyści pobierają wynagrodzenie na zasadzie osobnych przepisów.
5. Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1931 r.

Za Ministra

(—) *B. Żongołłowicz*
Podsekretarz Stanu.

147.

OKÓLNIK

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 31 października 1931 roku Nr. I. WF-8320/31

do wszystkich władz i urzędów oraz dyrekcyj i kierownictw wszystkich kategoryj szkół, podległych Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

w sprawie zorganizowania masowego dożywiania niezamożnej dziatwy szkolnej.

Światowy kryzys ekonomiczny i jako jego następstwo klęska bezrobocia oraz obniżenie poziomu życia szerokich warstw społecznych skłania mnie do zwrócenia uwagi dyrekcyj, kierownictw szkół i ogółu nauczycielstwa na konieczność wzmożenia akcji dożywiania niezamożnej dziatwy szkolnej.

Zły stan zdrowia i niedorozwój fizyczny wielkiego bardzo procentu młodzieży niewątpliwie mają swą przyczynę w niedostatecznem jej odżywianiu. W okresie przeżywanego wstrząsu ekonomicznego o wiele silniej zagraża młodemu pokoleniu jako następstwo głodu zwyrodnienie fizyczne, charłactwo, silna niedokrwistość a przedewszystkiem gruźlica.

Pragnąłbym, aby w ogólnej akcji zwalczania bezrobocia i niesienia pomocy głodującym zajęto się przedewszystkiem zagrożoną dziatwą szkolną. W poczuciu obowiązku czuwania nietylko nad umysłowym i moralnym lecz i nad fizycznym rozwojem dziatwy i młodzieży szkolnej, zwracam się z gorącym apelem do dyrekcyj i kierownictw szkół, by sprawę tę żywo wzięły do serca i zajęły się jaknajprędzej przy współudziale sił społecznych, Wydziałów Opieki Społecznej, istniejących przy wielu magistratach, instytucyj opiekujących się dziećmi, przedewszystkiem zaś Rad i Komitetów Rodzicielskich zorganizowaniem w lokalach szkół masowego dożywiania niezamożnej dziatwy szkolnej, zwłaszcza po miastach, miasteczkach i okręgach fabrycznych. Niezależnie od dożywiania należy też umożliwić dzieciom naukę i przebywanie w godzinach pozalekcyjnych w należycie ogrzanych i oświetlonych salach szkolnych. Akcją tą powinna być objęta cała uboga dziatwa szkolna, a szczególnie jednak uczęszczające do szkół dzieci rodziców bezrobotnych.

Jestem pewien, że akcja dożywiania dzieci, o której zapoczątkowaniu z różnych stron państwa dochodzą do mnie pomyślne wieści, tak się rozwinie, iż nadchodząca zima zastanie we wszystkich szkołach zorganizowaną pomoc dla dzieci głodujących.

Od p.p. Inspektorów Szkolnych będę oczekiwał w sprawozdaniach za bieżący rok szkolny zaznaczenia, ile szkół i w jakim stopniu stosowało u siebie dożywianie niezamożnej dziatwy szkolnej.

w/z Minister
(—) *B. Żongołłowicz*

148.

OKÓLNIK

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 16 października 1931 r, Nr. I. Pol. 7613/31

do Kuratorjów Okręgów Szkolnych

w sprawie dni, w których młodzież szkolna muzułmańska może być zwalniana od zajęć szkolnych.

We wszystkich szkołach publicznych (państwowych) młodzież muzułmańska może być zwalniana na życzenie rodziców lub opiekunów, skierowane do dyrektora (kierownika) szkoły, od zajęć szkolnych w dni świąteczne swego wyznania.

Ponieważ wszystkie święta muzułmańskie są ruchome, wykaz tych świąt będzie podawany corocznie do wiadomości.

W r. 1932 święta muzułmańskie przypadają w dniach następujących: 1) 9 stycznia—pierwszy dzień Ramazanu postu, 2) 8, 9, 10 lutego Ramazan Bajram, 3) 16, 17, 18 i 19 kwietnia Kurban Bajram, 4) 7 maja Nowy Rok 1351 ery muzułmańskiej, 5) 16 maja Dzień Aszura, 6) 16 lipca Mewlud, Narodzenie Muchammeda Proroka, 7) 29 grudnia pierwszy dzień Ramazanu postu.

Podsekretarz Stanu
(—) *K. Pieracki.*

149.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 12.XI.1931 r. Nr. 0-37362/31

do Panów Inspektorów Szkolnych, Dyrektorów, Kierowników szkół wszelkich typów oraz Nauczycieli okręgu szkolnego wileńskiego

w sprawie 25-lecia konsekracji Ks. Biskupa dr. Władysława Bandurskiego.

Cześć dla zasług, hołd składany wielkości jest nietylko potrzebą duszy ludzkiej, ale posiada jednocześnie głębokie znaczenie wychowawcze. W oddziaływaniu naszem na młodzież często też uciekamy się do rozpatrywania wraz z nią życia i czynów ludzi, którzy są przykładem bohaterstwa, poświęcenia i bezinteresownej służby umiłowanej przez siebie sprawie.

Oddziaływanie przykładu o ileż będzie sugestywniejszem, jeżeli możemy wskazać młodzieży do naśladowania przykład żywy, ukazać człowieka, będącego wśród nas, a przeto nam bliższego.

To też w związku z jubileuszem 25-lecia konsekracji ks. Biskupa

dr. Władysława Bandurskiego, postaci nam wszystkim blizkiej i drogiej, polecam zorganizowanie w dniu 9 stycznia 1932 r. we wszystkich szkołach pogadanek dla młodzieży, poświęconych życiu i działalności ks. Biskupa Bandurskiego.

Poniżej zamieszczoną odezwę należy przeczytać młodzieży.

Niezależnie od obchodów na terenie szkoły delegacje młodzieży szkół wileńskich ze sztandarami i orkiestrą wezmą udział w obchodzie ogólnym organizowanym przez Komitet Jubileuszowy w dn. 10 stycznia.

Młodzież harcerska weźmie udział w obchodzie w szeregach swych chorągwi.

Bliższe szczegóły dotyczące obchodu oraz miejsca i godziny zbiórek delegacyj zostaną podane do wiadomości przez Komitet Organizacyjny.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) *K. Szelągowski*

Odezwa Kuratora Okręgu Szkolnego do młodzieży z powodu 25-lecia konsekracji Ks. Biskupa Władysława Bandurskiego.

W dziejach każdego narodu spotykamy postacie, których myśli, uczucia i czyny są tak ściśle zespolone z dziejami i przeżyciami narodu i społeczeństwa, że każdy ważniejszy moment z ich życia przestaje być osobistą sprawą jednostki, a staje się doniosłem wydarzeniem ogólnonarodowem; człowiek taki i jego przeżycia stają się własnością całego narodu, a jego święta i rocznice czczone są i obchodzone przez wszystkich.

Jedną z takich postaci jest biskup Władysław Bandurski.

Bo też komu nie jest znaną ta przepiękna postać jaśniejąca blaskiem godności, dostojeństwa o niespożytej sile ducha, promieniejąca wielkiem, ofiarnem umiłowaniem ludzi bez różnicy narodowości i wyznania, wielkich i maluczkich a przedewszystkiem Was, młodzieży szkolna.

Ileż to razy oglądaliście go na waszych obchodach i uroczystościach szkolnych, ileż to razy pochylały się przed Nim wasze sztandary Jego dłonią święcone, wieleż to nauk przepięknych wygłosił do was ten niestrudzony kaznodzieja, a ile tam padło słów ważkich, myśli mądrych, które może niejednemu z was rozpaliły dusze i serca i zasiały ziarna doniosłych postanowień, stały się drogowskazem na dalsze życie.

I teraz gdy Wilno a z nim Polska cała obchodzi uroczystość jubileuszową, młodzież szkół okręgu wileńskiego składa Swemu Biskupowi hołd, cześć i dziękczynienie. Nieliczni wśród was uczynią to osobiście przez udział w delegacjach, wszyscy zaś skupicie się myślą dokoła tej świetlanej postaci, wzniesiecie serca ku Temu, co stał się dla nas żywym symbolem miłości Ojczyzny, ofiarnej pracy dla dobra Państwa, co gorącą wiarę i świętość życia kapłana potrafił zespolić z czynem wielkiego patrjoty, męstwem żołnierza i poświęceniem się dla powszechnego dobra obywateli.

On był bowiem tym, który w latach niewoli, gdy społeczeństwo skute w kajdanach dwóch zaborów zwątpiło o zwycięstwie, a w zaborze austryjackim godziło się ze stanem rzeczy, umożliwiającym spokojny roz-

wój kulturalny, — nieznajacy kompromisów i brzydzący się ugodą z odwagą nieustraszoną wystąpił i w natchnionych słowach swych kazań i odezw głosił wielkość Królowej Jadwigi i czyny chwalebne Grunwaldu, potępiał oderwanie Chełmszczyzny, organizując zbiórkę na t. zw. „Dar Chełmski" i wzywając do niesienia pomocy prześladowanej ludności Podlasia i ziemi chełmskiej. On był tym, który pierwszy stanął u boku Komendanta, zrozumiał doniosłość czynu legjonowego i błogosławił szarej braci bohaterów, gdy wyruszała w swą krwawą, znaczoną mogiłami drogę, u celu której było Państwo Niepodległe i Zjednoczone. I wyruszył sam w tę drogę i był wszędzie: na wysuniętych w pierwszej linji bojowej okopach i w rowach strzeleckich, w czołówkach ostrzeliwanych ogniem szrapneli, w lazaretach i świetlicach żołnierskich i w obozach jeńców wojennych, szedł niosąc wszędzie słowa pociechy, pokrzepienia i nadziei, zapalał umysły i serca, nie pozwalając by rozpacz i zwątpienie opanowały dusze tych, co Nową Polskę swym mieczem wykuwali, szedł, bo widział w duszy swej cudną zjawę, w którą wierzył i której urzeczywistnienia się wraz z całym narodem doczekał.

A gdy ucichły walki orężne i na zgliszczach i zwaliskach nowe w odrodzonem Państwie poczęło zakwitać życie, nie było i niema dotąd takiego odcinka pracy społecznej, narodowej czy państwowej, gdzieby nie stanął Biskup Bandurski, zachęcając do wielkiej, twórczej pracy pokojowej wszystkich obywateli Państwa z takim samym płomiennym zapałem, z jakim niegdyś zagrzewał do walki i prowadził do zwycięstwa.

„...Taki płomień idzie z serca ludzi, gdy myśl ich wielka do czynu pobudzi" powiedział z Krasińskim wielki kaznodzieja w jednem ze swych przemówień do żołnierzy w roku 1916. Myśl wielka i płomień serdeczny, to co było i jest istotną treścią całego życia Ks. Biskupa Bandurskiego.

Wilno, dn. 12 XI.1931 r.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) *K. Szelągowski*

Materjał do pogadanki, poświęconej życiu i działalności Ks. Biskupa Bandurskiego znaleźć można w następujących opracowaniach:

1) Życiorys Ks. Biskupa Bandurskiego, wydany przez Komitet Obchodu 25-lecia konsekracji. 1931 Wilno.

2) Ksiądz Biskup Wł. Bandurski. „Krwi ofiarnej cześć" i „Ducha nie gaście".

3) Rachwał St. „Ks. Biskup dr. Wł. Bandurski. Wzór Kapłana—Polaka". Lwów 1913.

4) Katalog wystawy pamiątek Ks. Biskupa Bandurskiego (wstęp) Wilno 1930.

5) Artykuły w prasie wileńskiej i zamiejscowej z okazji Jubileusza 40-lecia kapłaństwa Ks. Biskupa Bandurskiego z r. 1927 (lipiec).

W pogadance należy życiorys Ks. Biskupa Bandurskiego oprzeć na możliwie szerokiem tle historycznem epoki ówczesnej, oraz prądów i nastrojów nurtujących w społeczeństwie polskiem w trzech zaborach w latach 1905—1914 i w ten sposób uwydatnić młodzieży Jego niezłomną energję i odwagę przekonań.

Z działalności Biskupa szczególny nacisk położyć na takie momenty jak: akcja mająca na celu przypomnienie narodowi znaczenie Królowej Jadwigi w dziejach Polski, obchód Grunwaldzki r. 1910 w Krakowie, akcja obrony unitów w Chełmszczyźnie i t. zw. „dar Chełmski", praca legjonowa na Spiżu i Orawie i wreszcie działalność Jego w Wilnie.

150.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 23 października 1931 r. Nr. II-37751/31

do Panów Dyrektorów i Nauczycieli szkół średnich

w sprawie wytycznych dla prac wychowawczych i dydaktycznych w szkołach w Okręgu.

W dziale nieurzędowym obecnego numeru Dziennika Urzędowego zostały umieszczone wytyczne prac wychowawczych i dydaktycznych dla szkół średnich, opracowane przez Wizytatorów Kuratorjum. Są one wskazówkami, ustalonemi na podstawie praktyki pedagogicznej i dla wielu nauczycieli, szczególnie młodych, nie posiadających jeszcze doświadczenia, mogą być cenną pomocą w ich pracy.

Proszę przeto Panów Dyrektorów i Panów Nauczycieli o zapoznanie się z niemi, przedyskutowanie na posiedzeniach Rad Pedagogicznych i ustalenie na tej podstawie planu pracy w poszczególnych szkołach.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) *K. Szelągowski*

151.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 21 listopada 1931 r. Nr. O-37752/31

do Panów Inspektorów Szkolnych oraz Dyrekcyj i Kierownictw wszystkich szkół

w sprawie propagandy przeciwgruźliczej.

W związku z okólnikiem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 sierpnia 1931 roku Nr. P. Prez. 6249/31 w sprawie propagandy przeciwgruźlicznej (Dz. Urz. Kuratorjum Nr. 11 poz. 137) zarządzam, by w okresie „Dni Przeciwgruźlicznych" wygłoszone były w każdej szkole pogadanki o gruźlicy z poleceniem powtórzenia

treści pogadanek rodzicom, a następnie napisania na ten temat wypracowania w szkole; ponadto szkoły przyczynić się powinny do rozpowszechniania znaczków Związku Przeciwgruźliczego.

W związku z tem również w ciągu całego roku szkolnego stosować należy następujące środki walki z gruźliczą:

1. czuwać należy nad regularnem uczęszczaniem zarejestrowanej dziatwy do ośrodków zdrowia, specjalnych stacyj przeciwgruźliczych, ambulatorjów lekarskich względnie lekarzy prywatnych;

poza tem w każdej szkole ma być prowadzony zeszyt ewidencyjny dzieci dotkniętych gruźlicą (wzór dowolny) nie udzielającą się (w okresie gruźlicy udzielającej się dzieci do szkół uczęszczać nie mogą);

2. dbać o należyte dożywianie w szkole dotkniętych gruźlicą, a niezamożnych uczniów;

3. kierować dotknięte gruźlicą i słabowite dzieci na półkolonje względnie kolonje letnie;

4. przedstawiać kandydatów na wcześniejsze zwolnienie od zajęć szkolnych w końcu roku szkolnego (z dniem 1-go czerwca);

5. dbać o czystość w szkole i o czyste powietrze w izbach szkolnych;

6. zarządzić, by na terenie szkoły zaniechano zwyczaju wzajemnych pocałunków wśród dziatwy, zwłaszcza dziewcząt;

7. przestrzegać, by wyraz szacunku lub wdzięczności dla osób starszych był wyrażany nie w formie całowania rąk.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego
(—) *J. Małowieski*
Naczelnik Wydziału

152.

OKÓLNIK

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 22 października 1931 r. Nr. II. OP-21351/31

do Kuratorjów Okręgów Szkolnych

w sprawie plakatów propagandowych.

Na prośbę Dyrekcji Polskiego Radja, Ministerstwo zezwala na wywieszenie plakatów propagandowych Polskiego Radja w biurach i lokalach szkolnych w miejscach przeznaczonych na ogłoszenia.

O powyższem zechcą Kuratorja Okręgów Szkolnych, Śląski Urząd Wojewódzki i Liceum Krzemienieckie zawiadomić podwładne sobie władze szkolne.

Za Dyrektora Departamentu
(—) *Dr. M. Mendys*
Naczelnik Wydziału

153.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 9 listopada 1931 r. Nr. O-35356/31

do Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich

w sprawie czasopisma „Polonista".

Instytut Wydawniczy „Bibljoteka Polska" w Warszawie rozpoczął w ubiegłym roku wydawnictwo „Polonisty", dwumiesięcznika, poświęconego sprawom nauczania języka polskiego na wszystkich stopniach nauki szkolnej. Pismo to ma służyć licznym rzeszom nauczycielstwa w doniosłej sprawie dydaktyki języka ojczystego; zawiera również dział informacyjno-literacki, którego zadaniem jest informowanie nauczycieli o rozlicznych przejawach literacko-kulturalnego życia Polski. Dotychczas „Polonista" ma jeden rocznik, zawierający 6 zeszytów.

Ze względu na bogaty i pożyteczny materjał dla nauczycielstwa, znajdujący się na łamach „Polonisty" polecam zaprenumerowanie pisma wszystkim państwowym szkołom średnim ogólnokształcącym oraz zakładom kształcenia nauczycieli, wszystkie zaś zakłady prywatne gorąco zachęcam do prenumeraty „Polonisty".

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) *K. Szelągowski*

154.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 24 listopada 1931 r. Nr. O. 37642/31

do Dyrekcyj i Kierownictw szkół oraz Panów Inspektorów Szkolnych w Okręgu

w sprawie zwolnienia harcerzy-nauczycieli i harcerzy uczniów od zajęć szkolnych w dn. 7-XII 1931 r.

Zezwalam na zwolnienie od zajęć szkolnych w dniu 7 grudnia r. b. harcerzy-nauczycieli i harcerzy-uczniów, pełniących obowiązki hufco-

wych i drużynowych, celem umożliwienia wymienionym wzięcia udziału w odprawie hufcowych i drużynowych Wileńskiej Chorągwi Harcerzy w Wilnie.

Kurator Okręgu Szkolnego

(—) *K. Szelągowski.*

155.

OGŁOSZENIA.

„Katechizm religji prawosławnej".

Nakładem Św. Synodu Polskiego Autocefalicznego Kościoła prawosławnego wydany został podręcznik religji w języku polskim p. t. Obszerny Chrześcijański Katechizm Św. Kościoła Prawosławnego. Podręcznik ten nabywać można w Księgarni Józefa Zawadzkiego w Wilnie, ul. Zamkowa 22. Cena podręcznika wynosi 1 zł. 50 gr.

Nr. 0-37205/31.

W sprawie kina objazdowego.

Na zasadzie pisma Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 28 października 1931 r. Nr. I. W. F. 8993/31, Kuratorjum poleca uwadze i pomocy Dyrekcyj i Kierownictw szkół oraz Panów Inspektorów Szkolnych działalność kina objazdowego, wyświetlającego w b. roku szkolnym filmy harcerskie.

Kino wyświetla filmy „Pan Prezydent Rzeczypospolitej w obozie harcerskim wśród dziewcząt", „Życie dziewcząt w obozie harcerskim", „Wszechsłowiański zlot harcerstwa w Pradze", „Fragmenty Międzynarodowego zlotu St. Harcerzy w Kandersterg (Szwajcarja)", „Pan Prezydent Rzeczypospolitej w towarzystwie Wojewody Śląskiego w żeńskim obozie w. f. w Istebnej", „Poświęcenie stanicy harcerskiej na Buczu" (Śl. Ciesz.), „Przygody na Alasce".

Nr. 0-36989/31.

W sprawie zmiany niektórych postanowień ustawy o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska oraz ustawy o uposażeniu sędziów i prokuratorów.

Kuratorjum Okr. Szk. Wileńskiego podaje do wiadomości, że w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 listopada 1931 r. Nr. 98 poz. 749, ogłoszona została ustawa z dnia 14 października 1931 r. o zmianie niektórych postanowień ustawy o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska oraz ustawy o uposażeniu sędziów i prokuratorów.

156.

Ruch służbowy.

Inspektoraty Szkolne

Minister W. R. i O. P. przeniósł w stan spoczynku:

1. Jana Wojtowicza, inspektora szkolnego w Baranowiczach w stanie nieczynym z dniem 30-XI 1931 r. (Dekret Min. W. R. i O. P. z dnia 6 XI 1931 r. Nr. B. P. 786/31).

Minister W. R. i O. P. przeniósł:

1. Baltazara Stawowego, inspektora szkolnego w Wołożynie, na równorzędne stanowisko inspektora szkolnego w Baranowiczach z dniem 1-XI 1931 r. (Dekret Min. W.R. i O.P. z dnla 15 X 1931 r. Nr. B.P. 758/31).

Kurator Okręgu Szkolnego Wileńskiego zwolnił:

1. Feliksa Chodźkę, prowizorycznego urzędnika w XI st. sł. w Inspektoracie Szkolnym w Brasławiu z dniem 31-X 1931 r. (Dekret z dnia 20 VII 1931 r. Nr. I-23336/31).

Szkolnictwo powszechne.

Mianowani:

1. Ks. Antoni Korcik, naucz. religji publ. szkoły powsz. Nr. 9 i 11 w Wilnie z dn. 1-IX 1931 r. 2. Helena Sperska, naucz. szkoły powsz. w Paskowszczyznie pow. wileńskiego z dn. 1-X 1931 r. 3. Józef Skorynko, naucz. publ. szkoły powsz. w Czemerach pow. słonimskiego z dn. 16-X 1931 roku. 4. Juljana Majcherczyka, naucz. publ. szkoły powsz. w Osorsach pow. baranowickiego z dn. 16-X 1931 r.

Mianowani z dniem 1-X 1931 roku:

1. Władysław Pajkowski, naucz. szkoły powsz. w Nowej-Wsi pow. nieświeskiego. 2. Józef Janczara, naucz. szkoły powsz. w Kozłowszczyźnie pow. słonimskiego. 3. Katarzyna Lutarewiczówna, naucz. szkoły powsz. w Siestrzenicach pow. brasławskiego. 4. Zofja Aścikówna, naucz. szkoły powsz. w Pierciupiu pow. wileńskiego. 5. Kazimierz Nowicki, naucz., szkoły powsz. w Sołowju pow. nieświeskiego. 6 Eugienja Pretschówna naucz. szkoły powsz. w Antokolcach pow. wileńskiego. 7. Rejzla Medliński, naucz. szkoły powsz. w Szczuczynie. 8. Stanisław Adamczyk, naucz. szkoły powsz. w Zaneczanach pow. brasławskiego. 9. Witold Chmielewski, naucz. szkoły powsz. w Bosinach pow. brasławskiego. 10. Franciszek Miekanczyk, naucz. szkoły powsz. w Polakach pow. brasławskiego. 11. Edward Więckowski, naucz. szkoły powsz. w Boranikach, pow. słonimskiego.

Mianowani z dniem 16-X 1931 roku:

1. Józef Onoszko, naucz. szkoły powsz. w Krymincach pow. wileńskiego. 2. Jan Czyżyk, naucz. szkoły powsz. w Skubiałach pow. wileńskiego. 3. Ignacy Bobryk, naucz. szkoły powsz. w Ragozach pow. mołodeckiego. 4. Kazimierz Paukszta, naucz. szkoły powsz. w Praciunach pow. święciańskiego. 5. Dymitr Jabłoński, naucz. szkoły powsz. w Nowosiołkach pow. baranowickiego. 6. Wacław Szczebiot, naucz. szkoły powsz. w Sobotnikach pow. lidzkiego.

Mianowani z dniem 1-XII 1931 roku:

1. Józef Sobol, naucz. szkoły powsz. w Jankowiczach pow. stołpeckiego. 2. Piotr Hawryłkiewicz, naucz. szkoły powsz. w Marjampolu pow. postawskiego. 3. Helena Szotówna, naucz. szkoły powsz. w Rulewiczach pow. lidzkiego.

Przeniesieni z dniem 1.IX.1931 r.

1. Edward Kisielewski, naucz. 4 kl. publ. szk. powsz. w Żyrmunach pow. lidzkiego, na równorzędne stanowisko w Bobkach, tegoż powiatu. 2. Helena Wołkowska, naucz. 7 kl. publ. szk. powsz. Nr. 19 w Wilnie, na stanowisko równorzędne do szkoły Nr. 17 w Lublinie. 3. Franciszek Nocoń, naucz. 2 kl. szk. powsz. w Bieniunach pow. oszmiańskiego, na stanowisko równorzędne do Mieszkuć tegoż powiatu. 4) Jan Osękowski, naucz. szk. powsz. w Kozianach pow. brasławskiego, na stanowisko równorzędne do Czuryłowa Bliższego, tegoż powiatu. 5) Franciszek Pomietlak, naucz. 2 kl. szk. powsz. w Gierczanach pow. brasławskiego, na stanowisko równorzędne do Opsy tegoż powiatu. 6. Kazimierz Przybyszewski, naucz. szk. powsz. w Jelencach, pow. brasławskiego, na stanowisko równorzędne w Dalekiem, tegoż powiatu. 7. Jan Popowicz, kierownik 7 kl. szk. powsz. Nr. 11 w Wilnie, na stanowisko równorzędne w Pogorzelcach pow. nieświeskiego. 8. Jadwiga Kosterkiewiczówna, naucz. szk. powsz. w Żyrowicach pow. słonimskiego, na stanowisko równorzędne w Albinówce pow. brasławskiego. 9. Marja Gibówna, naucz. 7 kl. publ. szk. powsz. w Wilejce, na stanowisko równorzędne w Raduniu, pow. lidzkiego. 10. Władysław Ziemiański, nauczyciel szk. powsz. w Oleszkach pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Świrze tegoż powiatu. 11. Olga Temrowiczówna, naucz. szk. powsz. w Pieciulowcach pow. szczuczyńskiego, na stanowisko równorzędne w Leluszowcach tegoż powiatu. 12. Wilhelm Raginis, naucz. szk. powsz. w Kiniunach pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Rubelnikach tegoż powiatu. 13. Wacław Brochnicki, naucz. szk. powsz. w Buciłach pow. szczuczyńskiego, na stanowisko równorzędne w Gramowiczach tegoż powiatu. 14. Witold Grygiel, naucz. szk. powsz. w Żabińcach, pow. dziśnieńskiego, na stanowisko równorzędne w Słobódce tegoż powiatu. 15. Helena Błasikowa, naucz. 7 kl. szk. powsz. Nr. 27 w Wilnie, na stanowisko równorzędne do szk. Nr. 19 w Wilnie. 16. Stanisław Reymont naucz. szk. powsz. w Niedźwiedzicach pow. baranowickiego, na stanowisko równorzędne do Baranowicz. 17. Ludwika Wojtarowiczowa, naucz. szk. powsz. w Nowosiołkach, pow. nie-

świeskiego na stanowisko równorzędne w Prościach tegoż powiatu. 18. Stanisław Wojtarowicz, naucz. szk. powsz. w Nowosiołkach, pow. nieświeskiego, na stanowisko równorzędne w Prościach, tegoż powiatu. 19. Józef Bereśniewicz, naucz. szk. powsz. w Kurszynowiczach pow. baranowickiego, na stanowisko równorzędne w Koniunach tegoż powiatu. 20. Antoni Weretyński, naucz. szk. powsz. w Jaczonce pow. stołpeckiego, na stanowisko równorzędne w Rubieżewiczach tegoż powiatu. 21. August Hawełko, naucz. szk. powsz. w Kamieniu pow. wołożyńskiego, na stanowisko równorzędne w Zabrzeziu, tegoż powiatu. 22. Leokadja Wacławowa, naucz. szk. powsz. w Nowej Wsi, pow. nieświeskiego, na równorzędne stanowisko w Kamionce Wielkiej, pow. grzybowskiego. 23. Zofja Strejcherówna, naucz. szk. powsz. Nr. 3 specjalnej w Wilnie na stanowisko równorzędne w Kuratorjum Okr. Szk. Lwowskiego. 24. Karol Wanczubiewicz, naucz. szk. powsz. w Howieźnie pow. nieświeskiego na stanowisko równorzędne w Omłyncach tegoż powiatu. 25. Antoni Goszczyński, naucz. szk. powsz. w Szumiewiczach pow. dziśnieńskiego, na stanowisko równorzędne w Chożowie pow. mołodeckiego. 26. Genewefa Janiakówna naucz. szk. powsz. Nr. 2 w Mołodecznie na stanowisko równorzędne w Mejszagole pow. wileńsko-trockiego. 27. Marja Komendówna, naucz. szk. powsz. Nr. 15 w Wilnie, na stanowisko równorzędne do szk. Nr. 26 w Wilnie. 28. Stanisław Süss, kierownik szk. powsz. w Radoszkowiczach, na stanowisko równorzędne do Dziewieniszek pow. oszmiańskiego. 29. Anna Zawadzka, naucz. szk. powsz. w Prościach pow. nieświeskiego, na stanowisko równorzędne w Siekierzycach tegoż powiatu. 30. Aleksander Chmielewski, naucz. szk. powsz. w Sołach pow. oszmiańskiego, na stanowisko równorzędne do szk. powsz. Nr. 16 w Wilnie. 31. Kazimierz Tamutis, naucz. szk. powsz. w Mielegianach pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne do Trok pow. wileńskiego. 32. Bronisława Eymontowa, naucz. szk. pow. w Dołhinowie pow. wilejskiego, na stanowisko równorzędne w Krzywiczach tegoż powiatu. 33. Marja Czesława Smolnicka, naucz. szk. powsz. w Stankowiczach pow. brasławskiego, na stanowisko równorzędne w Kiczikach tegoż powiatu. 34. Stefanja Siemaszkowa, naucz. szk. powsz. w Dołhinowie pow. wilejskiego, na stanowisko równorzędne w Bujlach tegoż powiatu. 35. Władysław Ejmont naucz. szk. powsz. w Dołhinowie pow. wilejskiego, na stanowisko równorzędne w Krzywiczach tegoż powiatu. 36. Grzegorz Truchan, naucz. szk. powsz. w Hoduciszkach pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne do szk. powsz. specjalnej Nr. 2 w Wilnie. 37. Wiktorja Kapałówna, naucz. szk. powsz. w Paskowszczyźnie, na stanowisko naucz. szk. ćwiczeń państw. Semin. Naucz. w Suwałkach. 38. Helena Kochanowska, naucz. szk. powsz. w Talmanowiczach pow. baranowickiego, na stanowisko równorzędne w Darewie tegoż powiatu. 39. Michał Stopa, naucz. szk. powsz. w Duniłowiczach pow. postawskiego, na stanowisko równorzędne w Brasławiu. 40. Rozalja Bibulska, naucz. szk. powsz. w Czechach pow. wileńsko-trockiego, na stanowisko równorzędne do Słobodki tegoż powiatu. 41. Emma Kochówna-Oleszkiewiczowa, naucz. szk. powsz. w Słobódce pow. wil.-trockiego, na stanowisko równorzędne do Czech, gm. gierwiackiej, tegoż powiatu. 42. Ks. Józef Kowalczuk, naucz. religji w publ. szk. powsz. w Słobódce pow. brasławskiego, na stanowisko równorzędne

do szk. powsz. Nr. 2 w Wilnie. 43. Helena Sienkiewiczówna, naucz. szk. powsz. w Jarszewiczach pow. mołodeckiego na stanowisko równorzędne w Dubrowie, tegoż powiatu. 44. Bogumiła Dolasińska, naucz. szk. powsz. Nr. 26 w Wilnie na stanowisko naucz. szk. powsz. Nr. 27 w Wilnie. 45. Helena Duchówna, naucz. szk. powsz. w Surakszcie pow. postawskiego, na stanowisko równorzędne w Radźkach, tegoż powiatu. 46. Aleksandra Krasicka, naucz. szk. powsz. w Orpie pow. wilejskiego, na stanowisko równorzędne w Kościeniewiczach tegoż powiatu. 47. Stefanja Albrechtówna, naucz. szk. powsz. w Zadworju pow. stołpeckiego, na stanowisko równorzędne w Słobodzie tegoż powiatu. 48. Adolf Leszkowicz, naucz. 7 kl. szkoły powsz. w Wilejce, na stanowisko równorzędne w Baksztach pow. wołożyńskiego. 49. Marja Suchorzewska, naucz. szk. powsz. w Budsławiu pow. wilejskiego, na stanowisko równorzędne w Rohowiczach tegoż powiatu. 50. Alojzy Szaławski, naucz. szk. powsz. w Jasiewie pow. postawskiego, na stanowisko naucz. w Żuperkach tegoż powiatu. 51. Agnieszka Jaksztówna, naucz. szk. powsz. w Gubelnikach pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Baćkunach tegoż powiatu. 52. Janina Urbanowiczowa, naucz. szk. powsz. w Rubnie, pow. wileńsko-trockiego, na stanowisko równorzędne w Legaciszkach tegoż powiatu. 53. Jan Serafin, naucz. szk. powsz. w Wawiórce, pow. lidzkiego, na stanowisko równorzędne w Poraduniu tegoż powiatu. 54. Tomasz Jackiewicz, naucz. szk. powsz. Nr. 1 w Nowej-Wilejce, na stanowisko równorzędne w Starej Wsi pow. wil. trockiego. 55. Jerzy Pułaski, naucz. szk. powsz. w Czereszkach pow. wilejskiego, na stanowisko równorzędne w Wyhołowiczach tegoż powiatu. 56. Marja Sosnowska, naucz. szk. powsz. w Kotkach pow. słonimskiego, na stanowisko równorzędne w Gierbielewiczach tegoż powiatu. 57. Anna Bohdanowiczówna, naucz. szk. powsz. w Kraśnianach pow. postawskiego, na stanowisko równorzędne w Zbydniowie, pow. bocheńskiego. 58. Marja Najdowska, naucz. szk. powsz, w Olszance, pow. wilejskiego, na stanowisko równorzędne w Robowie pow. brasławskiego. 59. Janina Skoczylasówna, naucz. szk. powsz. w Bienicy, pow. mołodeckiego, na stanowisko równorzędne w Poni, pow. wilejskiego. 60. Antoni Czech, naucz. szk. powsz. w Omłyncach, pow. nieświeskiego, na stanowisko równorzędne do Makasz tegoż powiatu. 61. Szyszło Paweł, naucz. szk. powsz. w Reducie, pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Zadziwiniętach tegoż powiatu. 62. Adam Dmowski, naucz. szk. powsz. Nr. 1 w Augustowie, na stanowisko równorzędne do szk. powsz. Nr. 30 w Wilnie. 63. Leopold Hajdukiewicz, naucz. szk. powsz. w Marciniewiczach, pow. postawskiego, na stanowisko równorzędne w Szwakszcie tegoż powiatu. 64. Jan Karbowniczka, naucz. szk. powsz. w Mieżanach, pow. brasławskiego, na stanowisko równorzędne w Gierczanach tegoż powiatu. 65. Tadeusz Jarzyna, naucz. szk. powsz. w Głębokiem, na stanowisko równorzędne do szkoły Nr. 32 w Wilnie. 66. Stefanja Jarzynowa, naucz. szk. powsz. w Podhajach, pow. dziśnieńskiego, na stanowisko równorzędne do szk. Nr. 32 w Wilnie. 67. Eugenja Misiunosówna, naucz. szk. powsz. w Borowcach, pow. wilejskiego, na stanowisko równorzedne w Cielakach tegoż powiatu. 68. Genowefa Fialpowska, naucz. szk. powsz. w Ciuńcach, pow. postawskiego, na stanowisko równorzędne w Przegrodziu tegoż powiatu. 69. Jan Benedyk-

towicz, naucz. szk. powsz. w Smolewszczyźnie, pow. wołożyńskiego, na stanowisko równorzędne w Łosakinie tegoż powiatu. 70. Marja Wardziakowa, naucz. szk. powsz. w Kozłowczyźnie, pow. postawskiego, na stanowisko równorzędne w Jasiewie tegoż powiatu. 71. Stanisława Nimkiewiczówna, naucz. szk. powsz. w Kołpienicy, pow. baranowickiego, na stanowisko równorzędne w Baranowiczach. 72. Marja Raubianka, naucz. szk. powsz. w Misztunach, pow. wileńsko-trockiego, na stanowisko równorzędne w Bubnie tegoż powiatu. 73. Ludgarda Ławrynowiczówna, naucz. szk. powsz. w Fabjaniszkach, pow. wil.-trockiego, na stanowisko równorzędne do szk. powsz. Nr. 3 w Wilnie. 74. Gustaw Malawko, naucz. szk. powsz. specjalnej Nr. 1 w Wilnie, na stanowisko równorzędne do szk. Nr. 5 w Wilnie. 75. Leon Radziwanowski, naucz. szk. powsz. Nr. 16 w Wilnie, na stanowisko równorzędne do szk. Nr. 13 w Wilnie. 76. Jan Szkop, naucz. szk. powsz. w Piaskach, pow. szczuczyńskiego, na stanowisko równorzędne do szk. powsz. Nr. 4 w Wilnie. 77. Marja Serafinowa, naucz. szk. powsz. w Wawiórce, pow. lidzkiego, na stanowisko równorzędne w Poraduniu tegoż powiatu. 78. Tekla Czechowa, naucz. szk. powsz. w Omłyńcach, pow. nieświeskiego, na stanowisko równorzędne w Makaszach tegoż powiatu. 79. Emilja Wielka, naucz. szk. powsz. w Landwarowie, pow. wil.-trockiego, na stanowisko równorzędne do szk. powsz. Nr. 22 w Wilnie. 80. Robert Szurpicki, naucz. szk. powsz. w Ejszyszkach, pow. lidzkiego, na stanowisko równorzędne w Żyrmunach tegoż powiatu. 81. Józefa Wojciechowska, naucz. szk. powsz. w Lachowiczach, pow. baranowickiego, na stanowisko równorzędne do szk. powsz. Nr. 15 w Wilnie. 82. Stefanja Załuczkowska, naucz. szk. powsz. w Dołhinowie, pow. wilejskiego, na stanowisko równorzędne w Orpie tegoż powiatu. 83. Zofja Jutkiewiczówna, naucz. szk. powsz. w Zasieciu, pow. nowogródzkiego, na stanowisko równorzędne w Baksztach pow. wołożyńskiego. 84. Helena Czerkowska, naucz. szk. powsz. w Balulach, pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Starych Międzyrzeczach pow. wil.- trockiego. 85. Jadwiga Karasiewiczowa, naucz. szk. powsz. w Buciurmach, pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Łahozwie pow. baranowickiego. 86. Stanisława Kolendowa, naucz. szk. powsz. w Giejstunach, pow. oszmiańskiego, na stanowisko równorzędne w Wirławiczach pow. wołożyńskiego. 87. Bronisława Kasperczykówna, naucz. szk. powsz. w Wyharach, pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Rymowiczach pow. wołożyńskiego. 88. Marja Kosibówna, naucz, szk. powsz. w Kargawdach, pow. lidzkiego. na stanowisko równorzędne w Jakszycach pow. nieświeskiego. 89. Tekla Konczewska, naucz. szk. powsz. w Wiłkosłaściu, pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Bućkiewiczach pow. wołożyńskiego. 90. Józef Wańczycki, naucz. szk. powsz. w Terebejnie, pow. stołpeckiego, na stanowisko równorzędne w Różanie. 91. Stanisława Okińczykowa, naucz. szk. powsz. w Korzeniowszczyźnie, pow. nieświeskiego, na stanowisko równorzędne w Zapolu tegoż powiatu. 92. Walerja Górecka, naucz. szk. powsz. w Horodyszczu, pow. baranowickiego, na stanowisko równorzędne w Wielkiem Horodyszczu tegoż powiatu. 93. Marja Grecianikowa, naucz. szk. powsz. w Hoduciszkach, pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Gasperyszkach. 94. Jan tryhuk, naucz. szk. powsz. w Kiemieliszkach, pow. święciańskiego, na stanowisko równorzędne w Litwinach.

Przeniesieni z dniem 1-X 1931 roku:

1. Marja Prawecówna, naucz. szkoły powsz. w Zychach Ogrodnikach pow. nowogródzkiego, na stanowisko równorzędne w Butkiewiczach tegoż powiatu. 2. Teofila Pszczołowska, naucz. szkoły powsz. Nr. 17 w Wilnie, na stanowisko równorzędne do szkoły Nr. 11 w Wilnie. 3. Marja Nitkiewiczówna, naucz. szkoły powsz. w Zadźwiei pow. stołpeckiego, na stanowisko równorzędne w Łuczy pow. nieświeskiego. 4. Zofja Sztolcmanówna, naucz. szkoły powsz. w Swarotwie Wielkiej pow. nowogródzkiego, na stanowisko równorzędne w Tudarowie tegoż powiatu. 5. Konstanty Stankiewicz, naucz. szkoły powsz. w Kalikach pow. brasławskiego, na stanowisko równorzędne w Marcinkowczach tegoż powiatu. 6. Kazimierz Bryja, naucz. szkoły powsz. w Dziewieniszkach pow. oszmiańskiego, na stanowisko równorzędne w Wilejce.

Przeniesieni z dniem 16-X 1931 roku:

1. Zygmunt Krążyński, naucz. szkoły powsz. w Parafjanowie pow. dziśnieńskiego, na stanowisko równorzędne w Królewszczyźnie tegoż powiatu. 2. Edward Żukowski, naucz. szkoły powsz. w Maciasach pow. wilejskiego, na stanowisko równorzędne w Kłowsiach tegoż powiatu. 3. Jerzy Surwiłło, naucz. szkoły powsz. w Jacewiczach pow. postawskiego, na stanowisko równorzędne w Zahaciu tegoż powiatu. 4. Michał Leskow, naucz. szkoły powsz. w Miłejkowie pow. oszmiańskiego, na stanowisko równorzędne w Krewie tegoż powiatu. 5. Wiktor Chimiczewski, naucz. szkoły powsz. Nr. 30 w Wilnie, na stanowisko równorzędne do szkoły Nr. 1 w Wilnie. 6. Stanisław Lubin, naucz. szkoły powsz. w Holszanach pow. oszmiańskiego, na stanowisko równorzędne do szkoły Nr. 17 w Wilnie.

Przeniesione w stan pozasłużbowy:

1. Marja Szwabowiczowa, naucz. szk. powsz. w Kalenkiszkach z dn. 31.X.1931 r. 2. Anna Pogorzelska, naucz. szk. powsz. w Pochabowszczyźnie pow. nieświeskiego, z dn. 31.VIII.1931 r. 3. Marja Sykułowa, naucz. szk. powsz. w Zubkowie pow. nowogródzkiego z dn. 1.IX.1931 r. 4. Raczkowa Bronisława, naucz. szk. powsz. w Kołoniczach pow. wilejskiego z dn. 1.IX.1931 r. 5. Irena Tomaszewiczowa, naucz. szk. powsz. w Rudziszkach pow. wileńskiego z dn. 1.IX.1931 r.

Wystąpili ze służby:

1. Melanja Galsylówna, naucz. szk. powsz. w Sobotnikach pow. lidzkiego z dn. 30.IX. 1931 r. 2. Stefan Plicha, naucz. szk. powsz. Nr. 14 w Wilnie z dn. 30.IX.1931 r. 3. Marja Świecznikówna, naucz. szk. powsz. w Dworczanach, pow. lidzkiego z dn. 30.IX.1931 r. 4. Marjan Piotrowski, naucz. szk. powsz. Nr. 1 w Wilnie z dn. 15.X.1931 r. 5. Ludwik Orłowicz, naucz. szk. powsz. w Jacunach pow. święciańskiego z dn. 15.X.1931 r.

Zwolnieni:

1. Ks. Józef Chomski, naucz. religji w szk. powsz. w Świrze pow święciańskiego z dn. 1.VI.1931 r. 2. Ks. Bolesław Maciejowski, naucz. religji w szk. powsz. Nr. 2 w Wilnie z dn. 31.VIII.1931 r. 3. Marja Burhardtowa, naucz. szk. powsz. w Podlesiejkach pow. baranowickiego z dn. 1.IX. 1931 r. 4. Franciszek Skibiński, naucz. szk. powsz. w Antokolcach I pow. wileńsko-trockiego z dn. 30.IX.1931 r. 5. Helena Borkowska, naucz. szk. powsz. w Wiguszkach pow. lidzkiego z dn. 30.IX.1931 r.

Zwolnieni z dn. 31.X.1931 r.

1. Marja Chmielówna, naucz. szk. powsz. w Zarzeczanach pow. brasławskiego. 2. Marjan Magiełda, naucz. szk. powsz. w Kożewie pow. stołpeckiego, 3. Adolfina Gilewska, naucz. szk. pows. Nr. 10 w Wilnie. 4. Zofja Chruszczyńska, naucz. szk. powsz. w Underlanach pow. brasławskiego. 5. Rozalja Fiedorowiczówna, naucz. szk. powsz. w Nowogródku. 6. Michalina Urbańska, naucz. szk. powsz. w Chołchle pow. mołodeckiego. 7. Kamilla Byduchówna, naucz. szk. powsz. w Brasławiu. 8. Aleksandra Adamczykówna, naucz. szk. powsz. w Suchodołach pow. oszmiańskiego. 9. Kazimiera Górońska, naucz. szk. powsz. w Dworcu pow. nowogródzkiego. 10. Józefa Tryhukowa, naucz. szk. powsz. w Podlipianach pow. święciańskiego. 11. Sergjusz Bułła, naucz. szk. powsz. w Hryckiewiczach pow. nieświeskisgo. 12. Helena Kozłowska, naucz. szk. powsz. w Antagowie pow. święciańskiego. 13. Helena Urbanowiczowa, naucz. szk. powsz. w Bunianach pow. oszmiańskiego. 14. Anna Kowalska, naucz. szk. powsz. w Koczanach pow. oszmiańskiego. 15. Eugenja Koczmarczykówna, naucz. szk. powsz. w Świrydowiczach pow. oszmiańskiego.

Zakłady kształcenia nauczycieli.

Minister W. R. i O. P. przeniósł w stan spoczynku:

1. Zofię Muchlińską, przełożoną Państwowego Seminarjum Nauczycielskiego Żeńskiego w Wilnie z dniem 31-VIII 1931 r. (Dekret Min. W. R. i O. P. z dnia 22-VIII 1931 r. Nr. II-16910/31).

Kurator Okręgu Szkolnego zwolnił:

1. Józefa Międzychowskiego, prowizorycznego sekretarza Państwowego Seminarjum Nauczycielskiego w Święcianach z dn. 31-XI 1931 r. (Dekret z dnia 15-VII 1931 r. Nr. I-22483/31).

Mianowani:

1. Bolesław Januszkiewicz, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Szczuczynie Lidzkim z dn. 1-IX 1931 r. 2. Aldona Jackiewiczówna, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Trokach z dn. 1-IX 1931 r. 3. Wacław Łastowski, naucz. państwowego seminarjum nauczycielckiego im. T. Zana w Wilnie z dn. 1-IX

1931 roku. 4. Stanisław Matyjaszuk, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Szczuczynie Lidzkim z dn. 1-IX 1931 r. 5. Stanisław Kapilewicz, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Nieświeżu z dn. 1-IX 1931 r. 6. Olga Bojakowska, naucz. szkoły ćwiczeń przy państwowym kursie nauczycielskim w Wilnie z dn. 1-IX 1931 r. 7. Irena Michlewska, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Trokach z dn. 1-IX 1931 r. 8. Janina Łuczyńska, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Trokach z dn. 1-IX 1931 r. 9. Hipolit Papieski, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Słonimie z dn. 1-XI 1931 r. 10. Helena Leonowiczowa, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Trokach z dn. 16-IX 1931 r. 11. Roman Kongiel, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego im. T. Zana w Wilnie z dn. 1-XI 1931 r. 12. Stanisława Smoterowa, naucz. państw seminarjum nauczycielskiego im. T. Zana w Wilnie z dn. 1-X 1931 roku

Przeniesieni:

1. Stanisław Białas, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Nieświeżu, na stanowisko równorzędne do państwowego seminarjum nauczycielskiego w Słonimie z dn. 1-IX 1931 r. 2. Irena z Zaleskich Stankiewiczowa, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego im. kr. Jadwigi w Wilnie, na stanowisko równorzędne do państwowego seminarjum nauczycielskiego w Trokach z dn. 1-IX 1931 r. 3. Antoni Markowski, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Borunach, na stanowisko równorzędne do państwowego seminarjum nauczycielskiego w Słonimie z dn. 1-IX 1931 r. 4. Irena Michlewska, naucz. państwowego seminarjum nauczycielskiego w Trokach, na równorzędne stanowisko do państwowego seminarjum nauczycielskiego im. kr. Jadwigi w Wilnie z dn. 1-IX 1931 r.

Szkolnictwo zawodowe.

Mianowani:

1. Stefan Kownas, naucz. Państwowej Średniej Szkoły Ogrodniczej w Wilnie z dn. 1.XII.1931 r.

Przeniesieni:

1. Leon Dubiejkowski, naucz. Państw. Szkoły Rzemiosł Budowlanych w Wilnie, na stanowisko równorzędne do Państw. Szkoły Technicznej im. Marszałka J. Piłsudskiego z dn. 1.IX-1931 r.

Część nieurzędowa.

Wytyczne w niektórych dziedzinach pracy szkolnej: organizacyjne, pedagogiczne i dydaktyczne.

Na konferencji wizytatorów Wydziału Szkół Średnich Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego wysunięto poniższe postulaty, jako ramowe wytyczne w niektórych dziedzinach pracy szkolnej.

Dyrekcje zakładów zapoznają z ich treścią Grono Pedagogiczne i zastosują się do nich, w miarę przedsiębrania poszczególnych prac.

I. W dziedzinie higjeny pracy szkolnej.

Do zadań szkoły należy kształcenie umysłu i charakteru młodzieży oraz troska o jej wychowanie fizyczne. Kształcenie umysłu polega na opanowaniu programów szkolnych, na rozwijaniu logiczności i zdolności wnioskowania. Kształcenie charakteru dąży do wychowania etycznych i uspołecznionych obywateli państwa. Wychowanie fizyczne, opierając się na higjenie szkolnej, zmierza do wzmożenia tężyzny biologicznej rozwijającego się ustroju, drogą spotęgowania odporności na czynniki fizyczne, chemiczne i biologiczne świata zewnętrznego.

Pojęcie wychowania fizycznego nie jest równoznaczne z pojęciem ćwiczeń cielesnych, gier i zabaw. Te ostatnie zmierzają do zwiększenia sprawności fizycznej. Prowadzone racjonalnie, drogą wzmożenia ogólnej przemiany materji niezmiernie dodatnio wpływają na zdrowie młodego organizmu; nadmierna lub niedostateczna praca mięśniowa wpływa ujemnie na przemianę materji i narząd krążenia, a tem samem osłabia dzielność fizyczną. Racjonalne wychowanie fizyczne daje się przeprowadzić pod warunkiem dostarczenia ustrojowi normalnych warunków bytu i pracy nie tylko pod względem fizjologicznym, lecz i psychicznym. Nadmierne, a zwłaszcza często powtarzane wysiłki psychiczne, mogą stać się czynnikiem chorobotwórczym i pociągnąć za sobą niepowetowane szkody dla nieodpornego układu nerwowego i psychicznego dziecka. W pracy nad wychowaniem fizycznem młodzieży winny współdziałać całe nauczycielstwo, rodzina i szkolne organizacje społeczne (komitety rodzicielskie, koła sportowe i t. d.). Poniżej podane uwagi w przedmiocie wychowania fizycznego dotyczą higjeny pracy umysłowej i higjeny środowiska, w którem młodzież szkolna przebywa.

Praca umysłowa zależna jest od sprawności mózgu: sprawność mózgu — od należytego jego ukrwienia i od ogólnego stanu ustroju. Przerwy międzylekcyjne są wypoczynkiem dla mózgu i warunkują zwiększenie jego sprawności. Nasilenie lub zwolnienie tempa pracy zależy w dużej mierze od racjonalnego rozkładu lekcyj. A więc w rozkładzie lekcyjnym przedmioty trudniejsze winne być przeplatane przedmiotami, wymagającemi mniejszego wysiłku myślowego. Lekcyj ćwiczeń cielesnych nie należy dawać na godzinę pierwszą i ostatnią. Rozmieszczać

je należy równomiernie co do dni w tygodniu. Ćwiczenia cielesne metodyczne nie są zabawą, wymagają one uwagi i napięcia nerwowego, a przeto męczą nie tylko układ mięśniowy lecz i umysł. Rozwój fizyczny i psychiczny młodzieży odmiennej płci jest różny, przeto traktowanie programów szkolnych w poszczególnych szkołach winno być odmienne i uzależnione od linji rozwojowej organizmu. Przedmioty ścisłe — matematyka i fizyka ze względu na odmienność psychiki dziewcząt są dla nich trudniejsze, przeto nie należy stawiać wygórowanych wymagań w szkołach żeńskich, zwłaszcza w klasach, z którymi związany jest przejściowy wiek pokwitania. W równym stopniu nieracjonalnem jest wygórowane przerabianie programów indywidualnie z poszczególnych przedmiotów i zwiększone z tych przedmiotów wymagania. Stanowią one wyłom w całokształcie pracy, niezmiernie ujemnie wpływający na psychikę ucznia. Całodzienna praca ucznia nie może przekraczać 8 godzin, w klasach niższych winna być odpowiednio mniejsza. Gry i zabawy w godzinach popołudniowych winne być traktowane jako godziny lekcyjne. Rozmieszczenie uczniów w klasie ma duże znaczenie praktyczne. Bliżej do katedry umieścić należy w pierwszym rzędzie uczniów, którzy mają gorszy słuch, niedowidzą, następnie mniej zdolnych i roztargnionych. Ławek szkolnych nie należy ustawiać tuż pod oknem lub piecem. Ławki powinny być dopasowane do wzrostu uczniów. Ławki niedopasowane wpływają ujemnie na prawidłową postawę, która jest przyczyną skrzywień kręgosłupa i ogólnego osłabienia ustroju. Wygląd ogólny młodzieży szkolnej — stan ubrania, schludność, czystość rąk, zębów, uczesanie i zachowanie się jest przejawem zewnętrznym stanu kulturalnego młodzieży wogóle i świadczy o jego poziomie w danej szkole.

Stan higjeniczny lokalu szkolnego, w którem młodzież i nauczycielstwo przebywa i pracuje przez szereg godzin rannych a nie rzadko i w godzinach popołudniowych ma wybitny wpływ na ich zdrowie. Na plan pierwszy wysuwa się zagadnienie utrzymania czystości lokalu szkolnego przez zapobieganie skupiania się kurzu i śmieci. Przed drzwiami szkoły winne znajdować się żelazne kraty do oczyszczania obuwia; w przedpokoju wycieraczki do nóg. Zamiatać podłogi należy na wilgotno. Przed zamiataniem można posypać je wilgotnemi trocinami względnie skropić wodą, najlepiej jednak zamiatać szczotką, owiniętą wilgotnym pokrowcem z płótna. Kurz z ławek, okien, pieców, drzwi i innych przedmiotów szkolnych ścierać należy wilgotną ścierką. Gdzie to jest możliwe, kurz można zbierać z przedmiotów i ścian elektrycznym odkurzaczem. Podłoga w szkole jeśli się nie froteruje, powinna być zaciągana zaprawą pyłochłonną kilkakrotnie w ciągu roku szkolnego. Gdzie to jest możliwe należy zaprowadzić zwyczaj noszenia przez uczniów pantofli. Plecionych koszów na śmiecie należy unikać i zastępować je koszami z dykty, malowanemi jasną olejną farbą. Szczególna czystość obowiązuje w salach ćwiczeń cielesnych, nie jest przeto wskazane używanie ich dla innych celów a przedewszystkiem jako sal rekreacyjnych. Ogólna czystość lokalu prócz znaczenia zdrowotnego, ma wybitne znaczenie wychowawcze. Lokal szkolny winien posiadać dużo światła. Ściany izb i ubikacyj należy malować na jasno, lamperje olejne, o ile istnieją, powinny być malowane w tym samym tonie. Ławki szkolne należy ustawić, tak

by światło padało od strony lewej. Jeśli budynek szkolny nie jest przystosowany do potrzeb szkolnych i ustawienie ławek w myśl przytoczonej zasady jest niemożliwe, okna znajdujące się przed klasą należy zamalować na biało, lub zakleić matowym papierem. Nieraz przyczyną niedostatecznego oświetlenia jest zadrzewienie koło budynku szkolnego należy wówczas zaciemniające drzewa usunąć. Nieraz przedstawia się koniecznem rozszerzenie ckien. Tablica winna się znajdować po stronie prawej, względnie przed klasą, ustawiona tak, by dziatwa, patrząc na tablicę, nie widziała okna. Na urządzenie szatni ze względu na nasze warunki klimatyczne powinna być zwrócona baczna uwaga. Lokal szatni powinien być przestronny, widny, dobrze ogrzany i izolowany od innych izb oraz posiadać należyte przewietrzanie t. zn. stały dopływ i odpływ świeżego powietrza przez wentylator, umieszczony koło sufitu. Źle urządzona szatnia, lub jej brak staje się często źródłem masowych zaziębień i chorób zakaźnych. Ubranie dziatwy przez czas pobytu w szkole winno wyschnąć. Z tych względów wskazane jest umieszczenie w szatni dodatkowego żelaznego pieca.

Ustępy szkolne każdego typu, czy to w budynku szkolnym czy na podwórzu winne być widne, pomalowane od wewnątrz na biało; lamperje olejne, białe, wysokie na 1½ metra. Sedesy typu angielskiego ze względu na ich konserwację i czystość należy również malować olejną farbą na biało. O ile ustępy są na podwórzu należy dbać o to, by cały teren przylegający do ustępu, był podniesiony przez nawiezienie żwiru, względnie wybrukowany. Na podłodze w ustępie winny być ułożone drewniane zapokostowane kraty, na ścianie — papier. W szkołach koedukacyjnych ze względów higjenicznych i wychowawczych pożądanem jest, by ustępy dziewcząt i chłopców były wybudowane oddzielnie w różnych końcach terenu szkolnego, a droga do ustępów wysadzona gęstym żywopłotem. Ustępy mieszczące się w budynku szkolnym, powinny być dokładnie izolowane od reszty budynku przez uszczelnienie drzwi i zaopatrzenie ich w sprężyny. Liczba oczek winna odpowiadać liczbie uczenic 1:25 i uczniów 1:40. Ustępy należy dobrze przewietrzać. Obok ustępów winne znajdować się umywalnie.

Ciepłota izb szkolnych powinna być równa — około 16° C. Ciepłomierz należy umieścić w środku ściany nie zaś koło okien i pieca. Pobyt uczniów w izbie w czasie lekcyj podnosi ciepłotę, zbyt silne wietrzenie znacznie ją obniża; w ostatecznym wyniku ciepłota izb nie jest równa i może się przyczynić do masowych zaziębień.

Skład powietrza w izbie szkolnej w czasie lekcyjnym szybko się zmienia. Wydychane powietrze znacznie się różni od normalnego i przedstawia fizyczną mieszaninę gazów i par, gromadzących się na różnej wysokości, zależnie od ciężaru gatunkowego. Gazy ciężkie — dwutlenek węgla, związki kwasu azotowego i inne, gromadzą się w dole, poziom ich stopniowo podnosi się do poziomu głów uczniów, którzy wówczas są zmuszeni je wdychać, co wpływa wybitnie ujemnie na ustrój fizyczny i psychikę dziecka. Wskaźnikiem stopnia zanieczyszczania powietrza jest dwutlenek węgla. W przestrzeniach zamkniętych znajduje się on w ilości 0,03% — zaś w izbie szkolnej % jego dojść może do 2—3%. Obecność w powietrzu wdychanem 0,1 — 0,2% dwutlenka węgla obniża uwagę

i pamięć, wywołuje szybko znużenie i zmęczenie. W następstwie młodzież cierpi masowo na przewlekłe bule głowy i inne dolegliwości, a wydajność pracy wybitnie się obniża. Obecność w powietrzu 1·—2% dwutlenka węgla wywołuje omdlenia uczniów, a wydajność ich pracy obniża się do 50—60 proc. Gazy lekkie jak para wodna, metan, amonjak, lotne kwasy tłuszczowe i inne, unoszą się ku górze i gromadzą się koło sufitu, ich przeto wpływ na dziatwę jest mniejszy lub znikomy. Jednakże większa ilość pary wodnej przy wysokiej ciepłocie może wpływać na dziatwę ujemnie. Otwieranie okien podczas pauz nie ma znacznego wpływu na czystość powietrza, gdyż już po upływie kilkunastu minut, powietrze w przepełnionych izbach jest zanieczyszczone. Otwieranie okien lub górnych okienek nie jest w tym wypadku wystarczające, gdyż wymiana gazów odbywa się przez zjawisko dyffuzji, a więc nadzwyczaj wolno. Zwykły wentylator wyciągowy umieszczony w izbie koło sufitu, przy otwartym oberlufcie odprowadza gazy lekkie i parę wodną, lecz nie odprowadza gazów ciężkich. Przy zamkniętym oberlufcie wentylator wyciągowy nie może być dostatecznie czynny i po pewnym czasie przestaje działać. Usuwanie gazów ciężkich w miarę ich tworzenia się może być osiągnięte przez umieszczenie w izbie szkolnej wentylatoru odprowadzającego koło podłogi (dolnego) przy jednoczesnym dopływie powietrza. Źródłem dopływu powietrza w ciepłej porze roku może być otwarte okno, w zimie i w dnie niepogodne zwykły lufcik, urządzony tak, jak się urządza oberluft, ew. małe uchylenie oberluftu. Za dostateczny dopływ możnaby uważać również dziureczkowanie ram okiennych w/g inż. Bądzynskiego. W jednostkę czasu wentylatory wyciągowe łącznie muszą odprowadzać tyleż powietrza (p/g objętości) ile go cała klasa w jednostkę czasu wydycha. Wentylatory wyciągowe dolne mogą być doprowadzone do kominów, o ile są one w przyległych ścianach. Jeśli kominów nie ma, to można skonstruować sztuczny komin specjalny w kącie izby z cienkich desek lub dykty i wyprowadzić go na dach. A więc stała wentylacja izby szkolnej polega na tem, że się stale odprowadza powietrze zużyte w miarę jego tworzenia się przez wentylatory dolny i górny przy jednoczesnem doprowadzaniu powietrza świeżego przez okienko górne. Przy urządzaniu racjonalnem stałej wentylacji tracą pod tym względem znaczenie pojęcia kwadratury i kubatury odnośnie do izb szkolnych. Stała wentylacja ma tę zaletę, że w izbie szkolnej nigdy nie ma przewiewu lub dostrzegalnego przeciągu, zaś powietrze zawsze jest czyste.

Oddechy śródlekcyjne względnie ćwiczenia, niewątpliwie mają rację bytu. Przy wentylacji stałej, mogą być one stosowane bez otwierania okien, bezpośrednio na podany znak. W izbach, gdzie niema stałego przewietrzania, ćwiczenia te powinny się odbywać po przewietrzeniu izby i po zamknięciu okien w parę minut po równomiernym rozmieszczeniu się powietrza świeżego. Podany sposób przewietrzania izb dotyczy w równym stopniu sal gimnastycznych. Korytarze i sale rekreacyjne przewietrzać należy podczas lekcyj.

II. W dziedzinie kultury estetycznej.

1. Szkoła winna postarać się o otoczenie gmachu szkolnego *roślinnością*, uzgadniając je jednak z architekturą i względami hygjenicznemi (dostęp światła, unikanie wilgoci). Trawniki, ścieżki i grządki winny być jak najłatwiejsze dla utrzymania ich w porządku.

2. Jeśli budynek nie nosi żadnego określonego charakteru, jeśli razi swoją bezstylowością, szkoła winna przygotować (w porozumieniu z architektem) plan przebudowy choćby tylko *frontonu* czy wejścia, co może nieraz nie być zbyt kosztowne i będzie możliwe w przyszłości do zrealizowania, a co zmienia zasadniczo wygląd gmachu.

3. Kolor ścian, drzwi, okien, boazerji winien być bardzo *jasny*. *Sztukaterje* na suficie i piecach (poza zabytkowemi i istotnie artystycznemi) oraz t. zw. szlaki winny być *usunięte*.

4. Zdobienie wnętrza winno dokonywać się wyłącznie *obrazami, rzeźbami i roślinami*. *Rozmiary* obrazów i rzeźb winny być — ze względu na wrażenie sprawiane w dużych salach szkolnych — *możliwe największe* nadają się do tego celu duże powiększania zdjęć fotograficznych, reprodukcje lub kopje (tylko prawdziwie artystyczne) znanych obrazów lub medaljonów. Ozdabiania sal *pracami (zwykle nieudolnemi) uczniów* (poza salami oddanemi do użytku organizacyj uczn.) należy stanowczo zaniechać. Poza obrazami i medaljonami można umieszczać malowane wprost na ścianie *aforyzmy i napisy* oraz niewielkie ozdoby czy winetki. Charakter liter w tych napisach winien być jednolicie przyjęty dla całego zakładu. Ozdabianie sal jakiemikolwiek *ozdobami z bibułki* (firanki, wycinanki, abażury, a zwłaszcza godła i *sztandary państwowe*) — jest *niedopuszczalne* tak ze względów higjenicznych, jak estetycznych i wychowawczych. Można natomiast zdobić okna prostemi firankami z tanich, jasnych, jednobarwnych materjałów, odkurzając je i zmieniając perjodycznie, oraz bacząc, aby nie hamowały dostępu światła. *Kwiaty* winny być umieszczane *nie na oknie*, lecz nieco poniżej, na niskich żardinjerkach lub zboku tak, aby nie zasłaniały okna, na ozdobę sal nadają się te gatunki kwiatów, które posiadają *ładny pokrój ogólny* oraz barwę zieleni, nie zaś te, które posiadają ładne, lecz rzadko kwitnące korony.

Ozdabianie klas tablicami naukowemi dopuszczalne jest tylko w tym wypadku, jeśli tablice te są wykonane *artystycznie* i nie wymagają przy ich użyciu naukowem—specjalnie *uważnej obserwacji*, która mogłaby się stępić przy ich ciągłem oglądaniu. Z tych względów — na ozdobę klas nadają się raczej tablice historyczne niż przyrodnicze. Tablice umieszczone w klasie winny mieć *związek z programem* danej klasy. Przy ozdabianiu klas należy zawsze uzyskać *aprobatę dyrektora* oraz *nauczyciela przedmiotów artystycznych*, który jest napół odpowiedzialny za estetyczny wygląd lokalu. Pożądana jest co jakiś czas, np. co pół roku, *zmiana* osób, dla uniknięcia spowszednienia ich i opatrzenia się.

Modele do rysunków winny być *specjalnie starannie dobierane* pod względem estetycznym. W żadnym wypadku nie mogą się znaleźć w zbiorze modeli przedmioty tandentne, fabryczne, bezstylowe, rażące lub bezwartościowe, natomiast wskazane jest dobieranie modeli o *charakterze etnograficznym*.

Nauczyciel przedmiotów artystycznych winien—za poparciem dyrekcji i wychowawców podnosić poziom kultury artystycznej młodzieży, *udostępniać* jej zarówno piękne *widoki przyrody*, jak *wytwory sztuki* a to przez: *wystawy*, *wyświetlanie* reprodukcyj artystyt. *wycieczki*, a przedewszystkiem przez stałe zwracanie uwagi młodzieży na piękno lub brzydotę przedmiotów z *najbliższego otoczenia*.

III. W dziedzinie czytelnictwa i pomocy szkolnych.

1. Zasadą być powinno, aby lekcja, na której mogą być użyte jakiekolwiek pomoce szkolne, *nie odbywała się bez tych pomocy*.

(*Zainteresowanie konkretami* i własną czynnością fizyczną nie ogranicza się bynajmniej do wieku szkoły powszechnej, lecz przeciwnie: *pozostaje ułatwieniem nawet dla dorosłych*. Aktywność zaś psychiczna również w większości wypadków wymaga zastosowania pewnych pomocy szkolnych).

2. Pomoce szkolne nie powinny być traktowane, jako wartości same w sobie, których już obecność wystarcza (nawet bez względu na ich dobór i użytkowność), lecz jako istotne *narzędzie* samodzielnej pracy ucznia, wzgl. ułatwiająca ilustracja zjawiska.

3. Używanie pomocy szkolnych, które mają zastosowanie w kilku przedmiotach (np. epidjaskop)—winno być uregulowane i ujęte w pewien *plan* (pisany), *podany do wiadomości* zainteresowanych, dla tem intensywniejszego ich wykorzystania.

4. *Wyrób pomocy szkolnych* przez samą młodzież *może być celowy* dla lepszego zrozumienia ilustrowanych przez nie praw. Jednakże o tyle tylko, o ile: z jednej strony, przez swoją ewentualną *niedokładność*, nie wprowadzają one fałszywych pojęć i zdolne są istotnie ułatwić pracę; z drugiej zaś strony, o ile *nie absorbuje* to zbytnio młodzieży takiemi pracami wykonawczemi, które nie mają większej wartości wychowawczej. (Specjalnie godne są polecenia *kolekcje*, tworzone siłami uczniowskiemi).

5. Należy zwrócić uwagę na to, że pomoce szkolne są często *tylko modelami* lub też instrumentami skonstruowanemi *specjalnie do celów szkolnych*, a więc *odległemi od rzeczywistości* i wytwarzającemi w umyśle młodzieży *fałszywe wyobrażenia*. Z tych względów należy, *obok* pomocy szkolnych zapoznawać młodzież z *temi samemi zjawiskami w ich naturalnych warunkach*, przez wycieczki, zwiedzania, specjalne demonstracje narzędzi i maszyn i t. p.

6. Wskazanem jest, aby pomoce szk. do każdego przedmiotu (również bibljoteki) były *wydzielone i oddane do dyspozycji nauczyciela* tego przedmiotu, w *osobnem* (jeśli to jest możliwe i celowe w danych warunkach)—*pomieszczeniu*.

7. Dostęp do pomocy szkolnych, dla ich wszechstronniejszego wykorzystania, winien być umożliwiony zarówno *innym nauczycielom* tego samego zakładu, jak *nauczycielstwu innych zakładów*, jak wreszcie — (w specjalnie zorganizowanej postaci) — *młodzieży szkolnej*, w godzinach pozalekcyjnych.

8. Wskazanem jest (mimo znacznych trudności realizacji) zachęcanie młodzieży do *posiadania na własność niektórych przedmiotów* i po-

mocy szkol., gdyż tylko w ten sposób „spoufali" się z niemi, nauczy ich właściwego, wszechstronnego i sprawnego używania, w danym okresie, oraz przyzwyczai do korzystania z nich i posługiwania się niemi w życiu dalszem. *Podobnie dążyć należy do posiadania przez młodzież, choćby niewielkiego księgozbioru* (Jako przykłady podać można: miarka centymetrowa, szkło powiększające, cyrkle, kątomerz, skoper, noujusz i t. d.).

9. Za celowy *dobór* pomocy szk., ich odpowiednie *przechowywanie i intensywne wykorzystanie* odpowiada osobiście zarówno *nauczyciel* danego przedmiotu, jak *dyrektor* zakładu.

10. Bibljoteka szkolna winna być nietylko instytucją *bierną*, do której *zgłaszają się* po książki, ale organizacją *czynną*, *propagującą* te czy inne dzieła, zachęcającą do ich studjowania. (Propaganda ta może się odbywać przez specjalne *ogłoszenia*, *reklamy*, *recenzje* oraz przez *polecanie* pewnych dzieł, związanych z programem — przez nauczycieli poszczególnych przedmiotów).

11. *Wyłączanie* pewnych książek z ogólnej bibljoteki i oddawanie ich do dyspozycji poszczególnych nauczycieli jest tylko wówczas celowe, jeżeli ci nauczyciele *udostępniają i zachęcają młodziaż do korzystania* z takiej bibljoteczki specjalnej.

Pożądane jest, aby niektóre książki znajdowały się *zarówno w bibljotece specjalnej*, wydzielonej, *jak w ogólnej*. Bibljoteka specjalna winna posiadać niektóre książki w *kilku egzemplarzach*, dla umożliwienia przeczytywania ich przez młodzież w jednym czasie, w związku z przerabianym materjałem.

12. Wskazanem jest zwrócenie specjalnej uwagi na skompletowanie w bibljotece uczniowskiej specjalnego działu *wychowawczego*, złożonego z książek o treści etycznej i popularno-filozoficznej oraz działu *obywatelskiego*, złożonego z dzieł o treści socjologicznej, prawno-ekonomicznej obywatelsko-państwowej.

IV. W dziedzinie zorganizowania pracy wychowawców oraz kontaktu z domem rodzicielskim.

A. Praca wychowawców.

1. Praca wychowawców, zarówno, jako całości, w postaci Rady Ped., jak również jako poszczególnych opiekunów klasowych, winna być w każdej szkole ściśle *określona*, co do praw i obowiązków (zależnie od miejscowych warunków) i ujęta w pewien *plan*, uwidoczniony na piśmie.

2. Wychowawca winien przynajmniej *raz na 2 tygodnie* omówić ze swoją klasą bieżące potrzeby i zagadnienia, na wspólnem *zebraniu*, w formie swobodnej i życzliwej rozmowy obustronnej.

3. Jako *materjał* do tych rozmów mogą służyć np. kartki z *pytaniami* lub życzeniami, wrzucanemi przez młodzież do skrzynki klasowej wzgl. notatki w specjalnym *„dzienniku obserwacyjnym"*, zapełnianym przez nauczycieli uczących w danej klasie. Dobre również wyniki i ciekawy materjał do pogadnek mogą dać bezimienne, krótkie *ankiety* na temety związane z życiem szkolnem.

4. Wychowawcy i opiekunowie organizacyj winni bywać możliwie *najczęściej na zebraniach* swych organizacyj, jednakże *ingerować* winni tylko w razie *istotnej potrzeby* lub prośby o radę ze strony młodzieży. Natomiast winni opracować z zarządem organizacji *plan pracy* na dłuższy okres czasu oraz omawiać—również w razie istotnej potrzeby—trudności nasuwające się w trakcie pracy, z *kierownikami* organizacyj.

5. Wychowawcy winni zająć się specjalnie *słabszymi uczniami* w swoich klasach i zorganizować dla nich koleżeńską pomoc w naukach. Dla *najuboższych* zaś winni wychowawcy—w miarę możności—starać się o pomoc materjalną, dożywianie, stypendja i t. p.

6 a. Godnem polecenia jest zaprowadzenie przez wychowawców *charakterystyk* uczniów swej klasy, co ma specjalne znaczenie, w razie zmiany wychowawcy lub innych osób z personelu nauczylskiego. W razie niemożności uskutecznienia charakterystyk wszystkich uczniów, wychowawca winien sporządzić je przynajmniej dla uczniów, nastręczających *specjalne trudności* wychowawcze i dydaktyczne (a więc zarówno wybitnych, jak opóźnionych). Wychowawca winien bezwzględnie zapoznać się z *uwagami lekarza* o uczniach swojej klasy.

6 b. Wychowawca winien utrzymywać stały *kontakt z domem*, a to przez: wyznaczenie *godzin na przyjęcia* rodziców, *wizytacje stancyj*, współpracę z rodzicami w *układaniu charakterystyk* i dzielenie się spostrzeżeniami, a w ostateczności *korespondencją* w sprawie zauważonych wad ucznia.

7. Wychowawca winien brać udział w każdem *wystąpieniu* swej klasy nazewnątrz, a pożądanem jest, aby od czasu do czasu był obecny *na lekcjach innych nauczycieli* na wycieczkach naukowych z innych przedmiotów i t. d.

8. Wychowawca winien wraz z młodzieżą troszczyć się o *wygląd swej klasy*, zasięgając w tej sprawie opinji nauczyciela przedmiotów artystycznych.

9. Godnem polecenia jest, aby wychowawca od czasu do czasu (raz na miesiąc lub na 2 mies.) zorganizował swobodną *przechadzkę wspólną* ze swą klasą, bądź za miasto, bądź dla zwiedzenia zabytków miasta, czy okolicy.

10. Wychowawca może sam, lub w porozumieniu z innymi wychowawcami i dyrekcją, organizować *wspólne zobawy* i zebrania towarzyskie, czy to uczniów tylko swojej klasy, czy kilka klas danego zakładu, czy wreszcie wspólnie z uczniami innych szkół.

11. Wychowawca winien być *regulatorem i pośrednikiem między nauczycielami* poszczególnych przedmiotów, w celu *równomiernego ich traktowania* i *unikania obciążenia* uczniów.

12. *Komisja Wychowawców* winna stanowić grono najbliższych współpracowników, doradców dyrektora, w sprawach wychowawczych, winna ona opracować *plan pracy wychowawczej*. („Kalendarz wychowawczy" t. j. terminarz zebrań, przechadzek, wycieczek, uroczystości), dzielić się doświadczeniem z terenu swoich klas, oraz przygotowywać poszczególne przedsięwzięcia (ankiety, prace zbiorowe i t. d.).

B. Współpraca z domem.

1. Stosunek szkoły do domu nie może ograniczać się jedynie do pomocy *materjalnej* szkole ze strony domu (należy dążyć do ograniczenia jej), a udzielania suchych *informacji* o postępach ze strony szkoły („wywiadówki").

2. Dla związania domu rodzicielskiego ze szkołą wskazane jest zapraszać rodziców (ogólne i *poszczególnych* klas), nietylko na zabawy i *imprezy* (choć i to jest godne polecenia), ale przedewszystkiem wprowadzić rodziców w *normalny bieg życia szkolnego*, przez *zapraszanie ich na lekcje*, ćwiczenia i wykłady w klasach, gdzie uczą się ich dzieci.

3. Dla podniesienia poziomu wpływu wychowawczego domu na młodzież oraz uzgodnienia akcji szkoły i domu, wskazanem jest organizowanie *cyklu referatów pedagogicznych* przez grono zakładu, oraz danie możności rodzicom brania udziału w dyskusji. Referaty te winny mieć o ile możności *charakter praktyczny*. Poza zebraniami ogólnemi dla omówienia specjalnych zagadnień pożądane jest zwoływanie zebrań rodziców *poszczególnemi klasami*. Pozatem konieczne są konferencje *indywidualne* bądź dla omówienia specjalnych wypadków, bądź dla dzielenia się spostrzeżeniami, przy sporządzaniu charakterystyk.

4. Dla nawiązania bliższego *kontaktu szkoły z miejscowem społeczeństwem* wskazane jest organizowanie: szeregu *wycieczek*, badających przemysł miejscowy, instytucje i ludność, oraz podejmowanie szeregu *prac zbiorowych* przez młodzież dla dobra okolicy. Nie bez znaczenia będzie też *udział grona* nauczycielskiego w pracy społecznej środowiska.

5. Szkoła winna badać, znać i ulepszać *warunki domowe* pracy ucznia, a zarazem starać się dać uczniowi *metodę uczenia się* (w specjalnych wykładach i ćwiczeniach w obrębie każdego przedmiotu organizowanych 2-krotnie w ciągu roku). Stancje uczn. winny być *wizytowane*, przynajmniej 2 razy w ciągu roku szkolnego, przyczem pierwszy raz tuż na początku roku, ewentualnie z udziałem lekarza.

V. W dziedzinie organizacyj młodzieży.

1. Organizacje uczniowskie należy uznać za niezbędną i nadzwyczaj wartościową formę wychowawczą, tak ze względu na *psychologiczną potrzebę* ich u samej młodzieży, jak uspołecznienie i *uobywatelnienie*, które jest ich wynikiem.

2. Aby organizacje uczniowskie przyniosły istotną korzyść wychowawczą młodzieży—muszą być przedmiotem specjalnej troski i zainteresowania ze strony *nauczycielstwa*. Nauczycielstwo winno wyrobić w sobie bardziej *socjologiczne nastawienie* do pracy wychowawczej. Winno zapoznać się z psychologją grupy wogóle, a z psychologją danej grupy młodzieży, oraz z formami poszczególnych organizacyj i ich przydatnością pod względem wieku, płci i regjonu.

3. *Udział wychowawców* w życiu społecznem młodzieży—*jest konieczny*, w przeciwnym bowiem razie organizacjom tym grozić może zatrzymanie się na niskim poziomie, wynaturzenie i zdziczenie, wreszcie skostnienie, zbiurokratyzowanie lub bezczynność. Z drugiej jednak strony, *ingerencja* wychowawcy winna być nadzwyczaj *ostrożna* i subtelna, gdyż stwarza ona inne, ale równie poważne niebezpieczeństwa: brak

istotnego „wyżycia się" społecznego młodzieży w swych organizacjach; brak „zaprawiania się" do przyszłej pracy obywatelskiej, przez samodzielny wysiłek w organizacjach uczniowskich; wynikająca stąd obojętność dla organizacji, jako rzeczy obcej, niewyczutej, jako własna: „dwutorowość" życia społecznego młodzieży, wynikła z narzuconych form życia społecznego, przyczem młodzież prowadzi jedno życie dla dogodzenia nauczycielowi, a drugie — własne, odbywające się bez kontroli i wpływu wychowawczego; wreszcie fikcyjność, obłuda i karjerowiczostwo, płynące z tych samych przyczyn.

Aby ingerencja wychowawcy była skuteczną, musi się oprzeć na dokładnem wyczuciu i *znajomości etyki i obyczajów* grupy młodzieży oraz na stałej, czujnej obserwacji biegu życia społecznego; musi być wzgl. *rzadka, nienarzucająca się*, lecz raczej przeciwnie — wywołana prośbą ze strony samej młodzieży, a wreszcie działająca raczej poprzez opracowywanie *planów* pracy i oddziaływanie na *kierownictwa* organizacyj i pozostawienie następnie pola swobodnego działania, niż ciągły, drobiazgowy a nieraz dokuczliwy udział w życiu bieżącem. Nie należy się nawet obawiać pozwolić młodzieży popełniać *błędów*, ponieważ i na nich uczy się ona.

4. Wskazanem jest doprowadzić młodzież do wyraźnego traktowania organizacyj uczniowskich, jako pewnego *„treningu" obywatelskiego*, kierowanego przez wychowawcę, drogą wyjaśniania *zasad* kierowania grupą, wspólnego opracowywania *planów*, a następnie przeprowadzania wspólnej, rzeczowej *krytyki* planu pracy oraz działalności zarówno przywódców, jak grupy kierowanej.

5. Aby praca młodzieży w organizacjach była istotną i aby pociągała młodzież — musi wynikać z odczutych rzeczywiście *potrzeb* młodzieży i mieć wyraźny, *konkretny teren* i materjał pracy. (Organizacja wycieczek, zawodów, zabaw, pomocy naukowej, prac fizycznych i t. d.). Natomiast jak najdalszą winna być od jałowego i demoralizującego *obradowania* i dyskutowania abstrakcyjnego, nieopartego ani na zainteresowaniach, ani wiadomościach. Jako formę najbardziej może odpowiednią dla młodzieży dzisiejszej możnaby uznać *klub* sportowo towarzyski o pewnem zabarwieniu etycznem.

6. Nie należy rozpoczynać pracy w organizacjach uczniowskich od układania drobiazgowych *statutów* czy regulaminów, lecz od *konkretnych, sporadycznie nawet przedsiębranych prac:* sam bieg życia doprowadzi do najwłaściwszych form organizacyjnych, które zresztą zawsze powinny być dość ramowe i płynne, aby młodzież mogła je przetwarzać w miarę potrzeby.

7. Należy ściśle *sprecyzować zakres kompetencji* danej organizacji młodzieży, aby nie było tarć na tle kolizji kompetencji wychowawców i organizacyj. Ale określiwszy granice kompetencji, *nie przekraczać ich* pod żadnym pozorem i pozostawić zupełną swobodę decyzji w jej zakresie.

8. Należy unikać tworzenia *nadmiaru organizacyj i należenia tych samych jednostek* do kilku z nich. Bardziej wskazanem jest rozszerzyć zakres jednej, żywotnej organizacji, niż tworzyć kilka o podobnych zakresach pracy. W razie istnienia kilku organizacyj — wskazanem jest *powiązać je* bądź organizacyjnie, bądź budżetowo, bądź w poszczególnych, wspólnych interesach.

9. Należy usilnie pociągać do pracy *ogół młodzieży*, natomiast unikać tworzenia swojego rodzaju „specjalistów"-społeczników i „dygnitarzy" organizacyjnych, gdyż wywołuje to bierność masy, a wykolejenie kierowników. Z tych względów wskazanem jest *częsta zmiana* na stanowiskach kierowniczych, oraz taki *podział pracy* w grupie, aby jak *największa ilość* członków otrzymała *pewną pracę* do wykonania.

10. Wykorzeniać należy usilnie w organizacjach młodzieży wady przeniesione tam przez nią ze stosunków szkolnych lub z życia dorosłych wogóle, jak: *fikcyjność*, *werbalizm* (t. zn. „referaty"), *niekarność*, *biurokratyzm i formalistykę*.

11. Należy *wiązać* poszczególne organizacje z istniejącemi już ramami organizacyjnemi t. j. *klasami szkolnemi*, a to w ten sposób, aby bądź cała pewna klasa stanowiła koło, czy klub o pewnych określonych celach (może być kilka identycznych kół), bądź stanowiła sekcję owej organizacji. W ten sposób w starą formę wleje się nową treść i nowego ducha.

12. Należy dążyć do połączenia i *uzgodnienia pracy organiznacyjnej z samą pracą szkolną*, a to przez dostosowanie planu pracy w organizacji i w nauce (nauka geografji a koło krajoznawcze lub harcerstwo), unikając zresztą starannie przeniesienia samej nauki szkolnej, na teren organizacji, która winna się opierać na *działaniu* młodzieży.

13. Należy dążyć do jak najszerszego stosowania aktywnych i *zbiorowych* metod nauczania w szkole, dla tem skuteczniejszego wykształcenia walorów społecznych i obywatelskich oraz stworzenia łączności między ławą szkolną, a pracą w organizacjach.

14. Należy dążyć do wypracowania form organizacyjnych, bardziej *dostosowanych do psychiki młodzieży żeńskiej*. (Np. mniejsze komórki organizacyjne dla dokonania pewnych prac, złożone z 2—3 dziewcząt, mających pod opieką kilkoro młodszych dzieci; specjalne org. żeńskie, jak Liga Młodych Matek, Koła Cz. Krzyża i t. d.).

15. Niezmiernie ważnem dla rozwoju życia społecznego młodzieży jest stworzenie dogodnych warunków zewnętrznych, a przedewszystkiem danie własnej siedziby-lokalu i odpowiednie umeblowanie go.

VI. W dziedzinie teatru uczniowskiego.

1. W organizowaniu teatru uczniowskiego należy iść raczej w kierunku zainteresowania nim i przyciągnięcia jak *największych mas młodzieży*, niż specjalizacji wolniejszych jednostek, którym grozić może wskutek tego niebezpieczeństwo megalomanji i wykolejenia.

2. Teatr uczniowski winien być *ściśle związany z nauką i życiem szkolnem młodzieży*, a więc osobnym, oderwanym popisem. To też iść należy w kierunku „uteatralnienia" (w dobrym sensie tego słowa) nauki (języka polskiego) oraz życia młodzieży (artystyczne, zbiorowe obchody, „święta" przyrody, uroczystości humorystyczne, zwyczaje i obrządki dekoracyjne i t. d.).

3. Szkoła winna *czynnie organizować udział młodzieży* w wartościowych artystycznie widowiskach i słuchowiskach (teatr, kino, recytacje i radjo).

VII. W dziedzinie dokształcenia się nauczycielstwa.

1. *Zadaniem dyrektora* jest *zainteresowanie nauczycielstwa* zagadnieniami dydaktycznemi i wychowawczemi, z okazji wizytowanych lekcyj, ukazania się nowych dzieł, ciekawych artykułów, zastanawiających zdarzeń z życia szkolnego, a to przez bądź swobodne, towarzyskie rozmowy, bądź konferencje indywidualne, specjalne; udostępnienie literatury pedagogicznej, a przedewszystkiem przez *racjonalne zorganizowanie pracy dokształcającej*.

2. Praca dokształcająca w gronie winna być zorganizowana w ten sposób, aby w ciągu roku szkolnego odbyło się *conajmniej dwa referaty* na posiedzeniach pełnego grona Rad Pedagogicznych (na zebrania te winno być zaproszone nauczycielstwo wszystkich szkół danej miejscowości). Tematy i bibljografja referatów winny być podane przynajmniej na *miesiąc naprzód*. Pożądanem jest, aby przynajmniej jeden z tych referatów *związany był bliżej z życiem zakładu* i jego potrzebami. (Obserwacje nad młodzieżą danej szkoły, wnioski na podstawie wypracowań, ankiet, doświadczeń i t. p. na tematy takie, jak: ulubione przedmioty i zainteresowania pozaszkolne, szybkość reakcji, krzywa pracy w ciągu roku na podstawie ocen, przewaga pewnego typu inteligencji w szkole i t. d.). Pomocy w przeprowadzeniu tych badań udzielić mogą nauczyciele przedmiotów pedagogicznych z seminarjów nauczycielskich. *Wartościowe referaty winne być nadsyłane do „Dziennika Urzędowego"*, w celu umieszczenia ich w „Części nieurzędowej".

3. Pozatem, na posiedzeniach Rad Pedagogicznych, na które nie zgłoszono referatu, winien być *odczytany wartościowy artykuł* z pism pedagogicznych (ewentualnie nawet bez dyskusji) lub podane informacje (treść i charakterystyka) o *nowych dziełach pedagogicznych*.

4. Z reguły każdy dyrektor i nauczyciel *po wysłuchaniu kursu* pedagogicznego lub metodycznego, winien wystąpić z *referatem* na pierwszem posiedzeniu R. P.

5. Bibljoteka nauczycielska winna zawierać *przynajmniej dzieła podane w „Poradniku"* (1929 r. Zeszyt 1) oraz te ważniejsze, które się od tego czasu ukazały. Poza działem ściśle pedagogiczno - dydaktycznym, bibljoteka winna posiadać podstawowe *podręczniki i książki pomocnicze nauczyciela*, ze wszystkich przedmiotów nauczania. *Kompletowanie* odbywać się winno *kolejno* przedmiotami według ułożonego na kilka lat zgóry — *planu*. W razie istnienia dwuch lub więcej szkół w danej miejscowości, plan ów należy ułożyć za wspólnem porozumieniem tak, aby bibljoteki *dopełniały się wzajemnie*.

Możliwe jest też zakładanie bibljotek, stanowiących *własność zbiorową* nauczycielstwa, a kompletowanych z *dobrowolnych składek*.

Wydawnictwa.

Ukazała się w druku pożyteczna broszura *Bolesława Kaczorowskiego* inspektora Szkolnego w Lublinie p.t. „Klasyfikacja uczniów", cena 50 gr. oraz tegoż autora praca „Szkoły 1-o i 2-klasowe„ w cenie 1.90 gr.

W sprawie „Kompletu Mickiewiczowskiego" fotografij J. Bułhaka w Wilnie.

„Komplet Mickiewiczowski" fotografij art. fotografa Jana Bułhaka, złożony jest z 10 obrazów fotograficznych o wymiarze 30×40 cm.

Ze względu na oryginalne i artystyczne wykonanie „Komplet Mickiewiczowski" powinien znaleźć się w każdej szkole.

Komplet składa się z następujących obrazów:

1. Portret Mickiewicza, 2. Ostra Brama. 3. Uniwersytet Wileński. 4. Mieszkanie Mickiewicza przy zaułku Bernardyńskim. 5. Klasztor Bazyljanów. 6. Świteź. 7. Ratusz Wileński. 8. Altana w Tuchanowiczach. 9. Zamek w Nowogródku. 10. Czambrów—Soplicowo.

Cena kompletu wynosi 50 zł.

Zamówienia należy kierować — art. fotograf Jan Bułhak, Wilno, ul. Jagiellońska 8.

W sprawie przezroczy.

Staraniem Dyrekcji Związku Obrony Kresów Zachodnich, zostały wydane przezrocza śląskie. Całość serji składa się z 40 przezroczy, spis których niżej wyszczególnia się.

Cena serji szarej wynosi 40 zł., kolorowej 80 zł.

Do serji dołącza się gotowy referat.

Zamówienia należy kierować do Delegatury Z. O. K. Z. w Warszawie, ul. Hipoteczna.

Spis przezroczy.

1) Mapa Śląska na tle granic Państwa,
2) Szyb Paweł w Knurowie
3) Kopalnia Kleofas,
4) Huta Pokoju,
5) Katowice,
6) Królewska Huta,
7) Chorzów,
8) Kościołek drewniany w Starym Bereniu pow. pszczyński,
9) Wisła w Beskidzie,
10) Cieszyn,
11) Pałac Prezydenta w Wiśle,

12) Strój górali istebniańskich,
13) Strój wieśniaczek g.-śląskich,
14) Górnik,
15) Praca w kopalni,
16) Otwarcie wielkiego pieca,
17) Grobowiec Henryka Probusa,
18) Paweł Stelmach,
19) Mapa plebiscytowa,
20) Pochód 3-go Maja w Katowicach 1920 r.,
21) Z powstania Śląskiego,
22) Trójkąt trzech cesarzy,
23) Połączenie Śląska z Gdynią,
24) Kolonja robotnicza w Załężu k. Katowic,
25) Fragment kolonji robotniczej w Janowie,
26) Województwo,
27) Wnętrze sali Sejmu Śląsk.,
28) Nowowybudow. most żelbetonowy na Wiśle,
39) Nowa droga w Jastrzębiu Zdroju,
30) Nowa szkoła w Knurowie,
31) „ „ w Kamieniu,
32) Na nartach do szkoły,
33) Nowy gmach gimnazjum w Bielsku,
34) Śląskie szkoły techniczne w Katowicach,
35) Kolonja dla dzieci w Rabce,
36) Fragment stadjonu w Król. Hucie,
37) Sztuczny tor łyżwiarski w Katowicach,
38) Wojewoda śląski dr. Grażyński,
39) Wieża Piastowska w Opolu.

W sprawie Radja.

Dyrekcja Polskiego Radja wypuściła na rynek najnowszej konstrukcji odbiornik detektorowy dostosowany do sieci polskich stacji nadawczych. Tani, mocny i niezwykle czuły „Detefon" posiada kondesator do strojenia fal, przyłącznik na krótkie fale i długie, oraz gniazda do 2 par słuchawek i jest sprzedawany w komplecie z tem wszystkiem co do instalacji radjowej jest potrzebne.

Komplet „Detefon" kosztuje 39 złotych i jest do nabycia w każdym urzędzie pocztowym na terenie całego Państwa.

Warunki umieszczenia ogłoszeń: Cała strona zł. 120.—,Pół strony 65 zł.,– Ćwierć strony zł. 35.—. Ogłoszenia mniejsze niż 1/4 kolumny liczą się od wyrazu po 20 gr. za wyraz Ogłoszenia umieszcza się **tylko po zapłaceniu zgóry** przypadającej należności (konto Nr. 30466) w P. K. O.. Administracja pozostawia bez odpowiedzi nadesłane do druku ogłoszenia, o ile jednocześnie należność nie została wpłacona.

Druk. „Lux", Wilno